

Sugu un biotopu aizsardzības jomas eksperta atzinums

Par zīdītāju faunas izpēti dabas parkā “Cirīša ezers” dabas aizsardzības plāna izstrādes vajadzībām.

Atzinums sagatavots, balstoties uz 2010. gada 30. septembra Ministru Kabineta noteikumiem Nr. 925 „Sugu un biotopu aizsardzības jomas ekspertu atzinuma saturs un tajā ietvertās minimālās prasības”, kas izdoti saskaņā ar „Sugu un biotopu aizsardzības likuma” 4. panta 17. punktu.

1. Biotopu grupa, suga vai sugu grupa, par kuru sniedz atzinumu

Zīdītāji.

2. Dati par pētāmās teritorijas apsekošanu

Teritorijas apsekošana veikta 2024. gada 10. februārī, 20. un 27. augustā. Grauzēju pētījumi veikti laika posmā no 20. līdz 27. augustam.

- 10. februārī: mainīgs mākoņu daudzums, neliels vējš, gaisa temperatūra aptuveni -5°C
- 20. augustā: mainīgs mākoņu daudzums, vidējs vējš, gaisa temperatūra aptuveni +25°C
- 27. augustā: mainīgs mākoņu daudzums, vidējs vējš, gaisa temperatūra aptuveni +21°C
- Laika posmā no 20. līdz 27. augustam: mainīgs mākoņu daudzums, vidējs vējš, gaisa temperatūra aptuveni +23°C

Lai noteiktu lielo zīdītājdzīvnieku klātbūtni, tika meklētas to darbības pēdas (pēdu nospiedumi, mēsli, teritoriālas iezīmes un citas pazīmes). Apsekošanas laikā īpaša uzmanība tika pievērsta vietām ar atklātu grunti, kā arī tiltu konstrukcijām.

Grauzēju pētījumi veikti ar augsnes lamatām. Trīs vietās – berzu mežā, plāvā un pārejas purvā perifērijā, transektē ik pēc 10 m bija izliktas augsnes lamatas (pitfall traps) ar galda etiķi (20 lamatas katrā vietā). Lamatu pārbaude veikta pēc nedēļas.

Pirms teritorijas apsekošanas dabā, izvērtēta LVM datu bāze GEO un DAP dabas datu pārvaldības sistēmā “Ozols” pieejamā informācija. Papildu informācija par teritorijā sastopamajiem zīdītājiem iegūta no datubāzēm www.dabasdati.lv un www.inaturalist.org.

3. Teritorijas aizsardzības statuss

Īpaši aizsargājamā dabas teritorija – dabas parks “Cirīša ezers” dibināts ar mērķi aizsargāt Latgales augstienei raksturīgo ainavu ar tās dabas vērtībām. DP teritorija ir iekļauta ES nozīmes aizsargājamo dabas teritoriju tīklā Natura 2000.

4. Atzinuma sniegšanas mērķis

Dabas parka “Cirīša ezers” dabas aizsardzības plāna izstrāde.

5. Vispārīgs pētāmās teritorijas apraksts

Dabas parks „Cirīša ezers” izvietots Preiļu rajonā Aglonas pagastā. Tā platība, atbilstoši MK 2004. gada 24.februāra noteikumiem Nr. 97 “Dabas parka “Cirīšu ezers” individuālie aizsardzības un izmantošanas noteikumi” ir 1297 ha. Dabas parkā ir šādas funkcionālās zonas: dabas lieguma zona un daba parka zona.

3.6. pielikums dabas parka "Cirīša ezers" dabas aizsardzības plānam

Dabas lieguma zona ir izveidota, lai nodrošinātu meža biotopu un īpaši aizsargājamo augu sugu aizsardzību Cirīšu ezera salās. Dabas parka zona ir izveidota, lai nodrošinātu parka ilgtspējīgu izmantošanu un saglabāšanu atpūtai un izglītošanai.

Teritorijai raksturīgs samērā kontinentāls klimats. Rajona klimats salīdzinoši ir siltāks par Austrumlatvijas zemieņu klimatu. Janvāra vidējā gaisa temperatūra ir mīnuss 7,5°C. Savukārt, jūlija vidējā temperatūra svārstās robežās no pluss 16,5°C līdz 17,4°C. Gada nokrišņu vidējā summa sasniedz 550-650 mm. Pērkona negaisu, lietusgāžu, apmākušos dienu un kailsalu atkārtotamība, salīdzinot ar Vidzemes augstieni, ir zemāka. Bez sala periods gadā ilgst 140 līdz 155 dienas.

Dabas parks "Cirīša ezers" atrodas Latgales augstienes ziemeļrietumu daļā – Freimaņu pauguraines teritorijā. Reljefam raksturīga liela ledāja, tā kušanas ūdeņu un mūsdienu eksodinamisko procesu veidoto formu dažādība. Freimaņu pauguraine atrodas Latgales augstienes vidusjoslā un to veido pacēlums, kurš sastāv no morēnu un kēmu paugurainēm, kā arī atsevišķi kupolveida pauguri. Ieplakās daudz nelielu ezeru.

6. Konstatētās īpaši aizsargājamās un citas sugas

Dabas parkā "Cirīšu ezers" identificētas 20 zīdītāju sugas, kas vai nu pastāvīgi apdzīvo parku, vai to īslaicīgi apmeklē. No tām 4 sugas ir aizsargājamas (1. tabula). Vēsturiskie dati par zīdītājdzīvnieku faunu dabas parkā ir nepilnīgi un fragmentāri. Teritorija ir iekļauta ūdra monitoringā Natura 2000 teritorijās.

2003.-2008. gadam izstrādātajā dabas aizsardzības plānā iekļauti dati par to, ka teritoriju apdzīvo: bebrs (*Castor fiber*), meža cirslis (*Sorex araneus*), mazais cirslis (*Sorex minutus*), meža cauna (*Martes martes*) un ūdrs (*Lutra lutra*). Datubāzē www.dabasdati.lv parka teritorijā reģistrēti aļņa (*Alces alces*) un meža caunas novērojumi. Monitoringa ietvaros ūdrs tika konstatēts Tartakā pie P62 šoseja.

2024. gada ziemā un rudenī dabas aizsardzības plāna izstrādes ietvaros tika veikti vairāki teritorijas apsekojumi, kā arī sīko zīdītāju uzskaites, izmantojot augsnes lamatas (pitfall traps). Lamatas bija izliktas trīs vietās: berzu mežā, plāvā un pārejas purvā perifērijā. Apsekojuma un uzskaites laikā parka teritorijā, kā arī meža masīvā apkārt tam tika konstatētas sekojošas sugas: alnis, staltbriedis (*Cervus elaphus*), stirna (*Capreolus capreolus*), mežacūka (*Sus scrofa*), bebrs, vāvere (*Sciurus vulgaris*), svītrainā klaidoņpele (*Apodemus agrarius*), dzeltenkakla klaidoņpele (*Apodemus flavicollis*), ūdensstrupaste (*Arvicola amphibius*), rūsganā mežstrupaste (*Myodes glareolus*), meža cirslis, mazais cirslis, Eiropas kurmis (*Talpa europaea*), pelēkais zaķis (*Lepus europaeus*), baltais zaķis (*Lepus timidus*), rudā lapsa (*Vulpes vulpes*), jenotsuns (*Nyctereutes procyonoides*), Amerikas ūdele (*Mustela vison*), ūdrs, meža cauna.

Potenciāli teritoriju var apdzīvot arī mājas pele (*Mus musculus*), lauku strupaste (*Microtus arvalis*), Austrumeiropas strupaste (*Microtus mystacinus*), pelēkā žurka (*Rattus norvegicus*), ūdenscirslis (*Neomys fodiens*), meža sicista (*Sicista betulina*), baltkrūtainais ezis (*Erinaceus concolor*), zebiekste (*Mustela nivalis*), sermulis (*Mustela erminea*), akmens cauna (*Martes foina*), āpsis (*Meles meles*) un sesks (*Mustela putorius*), jo parka teritorijā ir tiem piemēroti biotopi.

Pēc Valsts meža dienesta datiem blakus esošajās teritorijās konstatēti arī vilki (*Canis lupus*) un lūši (*Lynx lynx*). Tā kā vilki un lūši apdzīvo salīdzinoši plašas teritorijas, ir ļoti iespējams, ka dabas parka dienvidrietumu daļa ietilpst viena vilku bara un viena vai divu lūšu individuālajās teritorijās.

Meži Latvijā sāka veidoties pēc leduslaikmeta, kad izveidojās arī mūsdienu faunas kodols (Tauriņš, 1982). Meži aizņem aptuveni 10% no parka teritorijas, un lielākā daļa zīdītāju tos apdzīvo pastāvīgi vai epizodiski. Atšķirībā no atklātām ekosistēmām, meži nodrošina piemērotas dzīvesvietas sugām, kas dod priekšroku slepenam dzīvesveidam, kā arī sniedz iespējas midzeņu ierīkošanai.

Pārbaudes laikā mežā izvietotajās lamātās tika konstatētas šādas sugas: meža cirslis, mazais cirslis, dzeltenkakla klaidoņpele un rūsganā mežstrupaste. Apsekojot mežainos biotopus, tika novēroti arī šādi dzīvnieki: alnis, staltbriedis, stirna, mežacūka, vāvere, Eiropas kurmis, baltais zaķis, pelēkais zaķis, rudā lapsa, jenotsuns un meža cauna.

3.6. pielikums dabas parka "Cirīša ezers" dabas aizsardzības plānam

Saskaņā ar Valsts meža dienesta datiem pārnadžu skaits parka teritorijā ir salīdzinoši neliels, iespējams, saistībā ar augstu cilvēku aktivitāti apkārt ezeram. Pārnadžu skaita novērtējums 7848. uzskaites vienībā, kas ietver dabas parku, ir šāds: alnis – 39 indivīdi, stirna – 338 indivīdi, mežacūka – 47 indivīdi.

Lai gan Valsts meža dienesta datus staltbrieži nebija reģistrēti, pārbaudes laikā tie tika konstatēti parka teritorijā. Datubāzē www.dabasdati.lv reģistrēts arī meža caunas novērojums Jokstu salā, kur konstatēti vecāki ar mazuļiem, kā arī viens aļņa novērojums pie P62 šosejas, blakus Jaunciema. Saskaņā ar Valsts meža dienesta informāciju citu meža dzīvnieku skaita novērtējums 7848. uzskaites vienībā ir šāds: pelēkais zaķis – 27 indivīdi, baltais zaķis – 16 indivīdi, lapsa – 45 indivīdi, jenotsuns – 37 indivīdi, meža cauna – 32 indivīdi, akmeņu cauna – 4 indivīdi, āpsis – 17 indivīdi, sesks – 32 indivīdi.

Jāņem vērā, ka uzskaites dati attiecas uz plašu teritoriju (uzskaites vienības platība ir vismaz 5000 ha), kur ietilpst gan vietas ar augstāku dzīvnieku blīvumu, gan vietas, kur dzīvnieki nav sastopami.

Zālāji dabas parkā aizņem mazāk nekā 10% teritorijas un galvenokārt tiek izmantoti ganībām. Šos biotopus pastāvīgi apdzīvo dažādi grauzēji un kukaiņēdāji, savukārt pārnadži un citas dzīvnieku sugas zālājus regulāri izmanto barošanās un pārvietošanās vajadzībām. Cirīšu ezera dabas parka zālajos tika konstatētas šādas sugas: Eiropas kurmis, stirna, mežacūka, pelēkais zaķis un rudā lapsa. Ar lamatu palīdzību tika identificētas arī svītrainā klaidoņpele, meža cirslis un mazais cirslis.

Saldūdens biotopi ir nozīmīga dabas parka struktūras sastāvdaļa. Cirīša un Ruskļu ezeri kopumā aizņem 48% no parka teritorijas. Cirīšu ezers ir daļa no Tartakas upes sistēmas, kurā ietilpst arī plašs meliorācijas grāvju tīkls. Šīs ekosistēmas nodrošina zīdītājiem ūdeni un barības resursus. Turklāt vairākas sugas, piemēram, bebri, ūdri un ūdeles, ir tieši saistītas ar ūdeni. Ūdensteces kalpo arī kā migrācijas koridori dzīvniekiem.

Bebri apdzīvo dažādas saldūdens ūdenstilpnes un ūdensteces, dodot priekšroku mežainām teritorijām ar bagātīgu pamežu un krūmājiem. Līdz ar to tie ir sastopami visā parka teritorijā, jo šeit ir daudz tiem piemērotu dzīvotņu. 2024. gadā bebru darbība, tostarp dambju veidošana, tika konstatēta vairākās dabas parka vietās.

Ūdri apdzīvo bebbiem līdzīgus biotopus, priekšroku dodot vietām ar bagātīgu veģetāciju, kur var atrast piemērotas atpūtas vietas un ierīkot midzeņus (Ozoliņš, Ornicāns u.c., 2018). 2024. gadā ūdri tika konstatēti visās vietās, kur bija novēroti bebbri. Latvijas Valsts mežzinātnes institūta "Silava" veiktajos pētījumos Tartakas upē ūdri tika novēroti vairākas reizes.

Baltkrievijā ūdru konstatēja šādās populācijas blīvuma robežās dažādās ūdenstecēs un ūdenstilpēs (Сидорович, 1995): dabiskās upēs: 2-5 indivīdi uz 10 krasta kilometriem, meliorācijas grāvjos: 0,7-1,5 indivīdi uz 10 krasta kilometriem, ezeros: 2,5 indivīdi uz 10 krasta kilometriem.

Balstoties uz Cirīšu ezera dabas parka topogrāfiskajām un satelīta kartēm, aprēķināts, ka: Cirīša un Ruskļu ezeru krasta līnijas garums (kopā ar salām) ir 32 km, kopējais upju un meliorācijas grāvju garums ir 16 km. Pamatojoties uz šiem datiem, iespējams, ka ūdru skaits parka teritorijā varētu būt: ezeros – līdz 8 indivīdiem, upēs un meliorācijas grāvjos – 1-8 indivīdi.

Invazīvas Amerikas ūdele darbības pēdas pārbaudes laikā konstatētas vairākās vietās pie ūdenstecēm un ūdenstilpnēm. Saskaņā ar Valsts meža dienesta informāciju pieūdēns dzīvnieku skaita novērtējums 7848. uzskaites vienībā ir šāds: bebris – 145 indivīdi, Amerikas ūdele – 6 indivīdi, ondatra – 1 indivīds.

8. Labvēlīga aizsardzības statusa nodrošināšanas prasības

Lai mazinātu potenciālo ietekmi uz zīdītājdzīvniekiem, ir svarīgi regulāri uzraudzīt maksšķerēšanas un medību noteikumu ievērošanu, kā arī kontrolēt suņu turēšanas noteikumus mājssaimniecībās un tūristiem.

Ja dabas parka teritorijā tiek būvēti vai pārbūvēti tilti un caurtekas, ieteicams izmantot dzīvniekiem pielāgotas konstrukcijas. Modificēti tilti būtu jāprojektē tā, lai zem tiem saglabātos pietiekami plaša un

3.6. pielikums dabas parka “Cirīša ezers” dabas aizsardzības plānam

neskarta sauszemes josla dzīvnieku kustībai. Ideālā gadījumā jāparedz vismaz 1,5 metrus plata un stabila krasta josla ar dabīgu segumu, kas piemērota dzīvniekiem, lai turpinātu kustību gar ūdensteci. Caurtekās var uzstādīt īpašus plauktiņus vai platformas, kas izgatavotas no izturīgiem materiāliem, piemēram, metāla vai plastmasas, kas ir noturīgi pret mitrumu un koroziju. Arī ir iespējams izmantot monolīta caurteku betona konstrukcijas. Plauktiņi jānovieto tā, lai virs tiem būtu ne mazāk kā 50 cm brīva telpa (Trocme, Cahill et al. 2003).

Šīs konstrukcijas ļauj dzīvniekiem izvairīties no kontakta ar automašīnu plūsmu, kā arī samazina to nepieciešamību šķērsot ceļu. Papildu uzlabojumi var ietvert norobežojumu uzstādīšanu, kas dzīvniekus virza uz drošajām pārejas zonām un nedod tiem iespēju iziet uz ceļa. Šādas modificētas konstrukcijas ne tikai samazina satiksmes negadījumu skaitu, bet arī sekmē visu dzīvnieku sugu drošāku pārvietošanos.

Eksperte Karīna Dukule-Jakušenoka

specializācija – zīdītāji

Eksperta sertifikāts Nr. 141, sertifikāts pagarināts 19.03.2026.

3.6. pielikums dabas parka “Cīrīša ezers” dabas aizsardzības plānam

Literatūras saraksts

1. Ozoliņš J., Ornicāns A., Stepanova A., Lūkins M., Dukule-Jakušenoka K., Šuba J., Pilāte D., Bagrađe G. 2018. Eirāzijas ūdra *Lutra lutra* sugas aizsardzības plāns. LVMI Silava, Salaspils: 1-56
2. Pilāte D., Ozoliņš J. 2023. Ūdru fona un Natura 2000 monitorings 2020.-2023. gadā. LVMI “Silava”: 1-27
3. Stepanova A. 2016. Sīko zīdītājdzīvnieku monitoringa metodika. Dabas aizsardzības pārvalde: 1-10
4. Tauriņš E. 1982. Latvijas zīdītājdzīvnieki. Rīga, Zvaigzne: 252 lpp.
5. Trocmé M., Cahill S., De Vries J. G., Farall H., Folkeson L., Fry G. L., Hicks C., Peymen J. 2003. COST 341 - Habitat Fragmentation due to transportation infrastructure: The European Review. Office for Official Publications of the European Communities: 1-172
6. Сидорович В. Е. 1995. Норки, выдра, ласка и другие куньи. Минск, Ураджай: 191 с.